

Εθνική και Ευρωπαϊκή πολιτική για την εκπαίδευση των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες

Ασπασία - Σπυριδούλα Τόγια¹, Ελένη Κορέτση²

spyridoula@hotmail.com, koretsie@yahoo.gr

¹Δασκάλα, Σύγχρονα εκπαιδευτήρια Μάνεση, ²Σχολική Σύμβουλος, κλ. ΠΕ15

Περίληψη. Η Ειδική Εκπαίδευση στην Ελλάδα έχει μελετηθεί με μεγάλη χρονική καθυστέρηση, προσπαθώντας τα τελευταία χρόνια να ακολουθήσει το παράδειγμα της Ευρώπης και να καλύψει τα μεγάλα εκπαιδευτικά κενά. Αρχικά, θα θέλαμε να δώσουμε μία εικόνα της νομοθεσίας που θεσμοθετήθηκε στον ελληνικό χώρο από το 1981, που έγινε πρώτη φορά λόγος για το ζήτημα, έως σήμερα. Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στα αναλυτικά προγράμματα που έχουν σχεδιαστεί για την ειδική αγωγή και εκπαίδευση, και επιδιώκουν την ενίσχυση και την εξέλιξη της κάθε κατηγορίας παιδιών με ειδικές ανάγκες. Τέλος, θα αναφερθούμε στην ευρωπαϊκή πολιτική που ίσχυσε στον τομέα της ειδικής αγωγής, στη συμβολή του ΟΗΕ σε αυτή την εξέλιξη και τις επιδιώξεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Λέξεις κλειδιά: ειδική αγωγή, εκπαιδευτική πολιτική, θεσμικό πλαίσιο, ευρωπαϊκή επιτροπή, αναλυτικά προγράμματα

Εισαγωγή

Η Ειδική Εκπαίδευση είναι ένας τομέας που άργησε πολύ να μελετηθεί στην Ελλάδα και στην ελληνική επιστημονική κοινότητα έχει σημειώσει εξέλιξη μόλις τα τελευταία χρόνια. Για πολλά χρόνια κυριαρχούσε η περιθωριοποίηση και ο ιδρυματισμός των ατόμων με ειδικές ανάγκες μέχρι να γίνει μια προσπάθεια για την εισαγωγή των παιδιών αυτών στην εκπαίδευση. Η πρώτη προοπτική αυτής της προσπάθειας ήταν η εκπαίδευση των παιδιών με ειδικές ανάγκες και εν συνεχεία η φοίτησή τους στο γενικό σχολείο, είτε με τη βοήθεια παράλληλης στήριξης είτε στα τμήματα ένταξης. Ακόμη και με τον τρόπο αυτό η μαθησιακή διαδικασία εξακολούθησε να περιορίζεται στην ειδική αγωγή, ωστόσο δόθηκε στους μαθητές η δυνατότητα να συμμετέχουν στις κοινωνικές δραστηριότητες του τυπικού σχολείου.

Η συνολική αυτή εικόνα ροής των εξελίξεων της ειδικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, ξεκίνησε πριν από 30 χρόνια και ακολούθησε με μια χρονική διαφορά την αντίστοιχη ροή της ειδικής αγωγής σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Τα διάφορα στάδια αυτής της εξέλιξης θεσπίζονταν κάθε φορά με την υιοθέτηση των κατάλληλων πολιτικών και νομοθεσιών, ανάλογα με τις επιστημονικές προόδους και μελέτες. Η παρούσα εργασία επιχειρεί να μελετήσει τη γενικότερη πορεία της εκπαιδευτικής πολιτικής για την εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Ελληνική εκπαιδευτική πολιτική για τα άτομα με αναπηρία

Θεσμικό πλαίσιο

Είναι γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια έχει υπάρξει μια έντονη κινητοποίηση σχετικά με τη νομοθετική προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες και έχουν κατοχυρωθεί θεσμικά, ακολουθώντας την αντίστοιχη σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Ο πρώτος νόμος για την ειδική εκπαίδευση (Ν. 1143/1981) ψηφίστηκε το 1981 από την κυβέρνηση Ανδρέα Παπανδρέου, με τίτλο «Περί Ειδικής Αγωγής, Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαιδύσεως, Απασχολήσεως και Κοινωνικής Μερίμνης των αποκλινόντων εκ του φυσιολογικού ατόμων και άλλων τινών εκπαιδευτικών διατάξεων». Ο σκοπός αυτού του νόμου ήταν μέσα από τα κατάλληλα εκπαιδευτικά προγράμματα να επιδιώξει την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνική και επαγγελματική ζωή του τόπου.

Σε μια σύντομη επισκόπηση του νόμου αυτού, αντιλαμβανόμαστε πως η ειδική αγωγή και εκπαίδευση αντιμετωπίζεται υπό το πρίσμα της ιατρικής επιστήμης και περιέχει μια διφορούμενη έννοια ως προς τον χαρακτηρισμό των ατόμων με αναπηρίες. Από τη μια πλευρά έχουμε τον χαρακτηρισμό “αποκλίνοντες εκ του φυσιολογικού” και από την άλλη πλευρά επιδιώκεται η ένταξη στην κοινωνία των “φυσιολογικών”. Δεν ερμηνεύεται, ωστόσο, αν τα εκπαιδευτικά αυτά προγράμματα στα οποία στηρίζεται η νέα πολιτική της Ειδικής Εκπαίδευσης, θα μπορέσουν να μετατρέψουν τους “αποκλίνοντες” σε “φυσιολογικούς”. Πρόκειται για ένα εννοιολογικό κενό και μια λάθος ερμηνεία λόγω διαφορετικής σκοπιάς, της ιατρικής, και όχι της εκπαιδευτικής που απαιτεί η συγκεκριμένη περίπτωση (Φουκώ, 2010 στο Ντεροπούλου – Ντέρου, 2012).

Ένα ακόμη διφορούμενο στοιχείο της κλινικής αυτή ορολογίας που χρησιμοποιείται στο συγκεκριμένο νόμο είναι η προοπτική της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρίες όχι μόνο στα ειδικά σχολεία αλλά και στα γενικά σχολεία σε τμήματα ένταξης ή παράλληλες τάξεις, προκειμένου να υπάρχει ο πλήρης έλεγχος της εκπαίδευσης στις αποκλίνουσες ομάδες. Επιχειρείται, λοιπόν, η εκπαίδευσή τους σε περιοριστικές εκπαιδευτικές και σχολικές δομές για την ένταξή τους στο γενικότερο κοινωνικό πλαίσιο των “φυσιολογικών”, χωρίς να τίθεται το ζήτημα της απομάκρυνσης της ταμπέλας των “αποκλινόντων”. Πρόκειται για ένα νόμο που επιχειρεί να δώσει μια προοδευτική τάση στην ειδική εκπαίδευση, η οποία όμως πρέπει να γίνει με απόλυτα ελεγχόμενο τρόπο, ώστε να μη διαταραχθεί η τάξη στην κοινωνία των φυσιολογικών.

Ο δεύτερος νόμος για την ειδική αγωγή και εκπαίδευση (Ν. 1566/1985) ψηφίστηκε το 1985 από την κυβέρνηση Ανδρέα Παπανδρέου και είχε τίτλο «Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις», ορίζοντας ευρύτερα ζητήματα της γενικής εκπαίδευσης όπου περιλαμβάνεται ένα κεφάλαιο για την ειδική αγωγή. Η πολύ σημαντική αλλαγή σε αυτό το νόμο ήταν ότι δεν έκανε λόγο για αποκλίνουσες από το φυσιολογικό ομάδες, αλλά εισάγει τον όρο άτομα με ειδικές ανάγκες και ουσιαστικά θεωρείται ο πρώτος ενταξιακός νόμος, που κάνει πραγματικότητα την εκπαίδευση ατόμων με αναπηρίες στα γενικά σχολεία, ισχύουσα όμως μόνο για τα παιδιά που ήδη φοιτούσαν σε αυτά. Παρατηρείται, λοιπόν, μια συνολικότερη αλλαγή στην οπτική και τη διατύπωση της σχετικής νομοθεσίας, η οποία όμως δεν εφαρμόζεται πρακτικά για τα επόμενα 15 χρόνια.

Στο νέο αυτό ψήφισμα γίνεται λόγος για ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες, ενώ παράλληλα εισάγεται η έννοια της «αλληλοαποδοχής» και όχι της απλής ένταξης στο κοινωνικό πλαίσιο. Η έννοια της «αλληλοαποδοχής» όμως, παρόλο που θέτει το ζήτημα της ένταξης, φαίνεται σαν να μοιράζει τις ευθύνες του κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία, τόσο στην κοινωνία όσο και στα ίδια.

Στη δεύτερη παράγραφο του ίδιου νόμου (ΦΕΚ 1566/1985, άρθρο 32, παράγραφος 2) επιχειρείται από τους συντάκτες μια προσπάθεια να δώσουν ορισμό στις ειδικές ανάγκες. Αναφέρουν, λοιπόν, ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες, είναι *«εκείνα που από οργανικά, ψυχικά ή κοινωνικά αίτια, παρουσιάζουν καθυστερήσεις, αναπηρίες ή διαταραχές στη γενικότερη ψυχοσωματική κατάσταση ή στις επιμέρους λειτουργίες τους και σε βαθμό που δυσκολεύεται ή παρεμποδίζεται σοβαρά η παρακολούθηση της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, η δυνατότητα ένταξής τους στην παραγωγική διαδικασία και η αλληλοαποδοχή τους με το κοινωνικό σύνολο»*. Παρατηρείται λοιπόν μια πολύ ευρεία τοποθέτηση ως προς τα χαρακτηριστικά των ατόμων με ειδικές ανάγκες, που δεν παύουν να εξετάζονται υπό το πρίσμα της προσφοράς τους στην παραγωγική διαδικασία.

Ο πρώτος νόμος που αφορούσε αποκλειστικά την ειδική αγωγή και δεν την αντιμετώπιζε απλώς ως ένα τομέα της γενικής εκπαίδευσης ψηφίστηκε το 2000 από την κυβέρνηση του Κώστα Σημίτη. Ο νόμος αυτός (Ν. 2817/2000) ακολουθεί σε πιο πρακτικό επίπεδο την κουλτούρα που διαμόρφωσε ο προηγούμενος και με τον τίτλο «Εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις», εισάγει τον όρο της ειδικής εκπαιδευτικής ανάγκης, εστιάζοντας έτσι περισσότερο στο θέμα της εκπαίδευσης (Ντεροπούλου – Ντέρου, 2012).

Ουσιαστικά πρόκειται για μια προσπάθεια της ελληνικής νομοθεσίας να ακολουθήσει τις επιστημονικές εξελίξεις στο χώρο της ειδικής αγωγής, συντάσσοντας ένα νομοθετικό πλαίσιο που θα προβλέπει την ένταξη-ενσωμάτωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στο τυπικό σχολείο, χωρίς όμως να έχει λάβει υπόψιν της και να έχει σχεδιάσει τον τρόπο με τον οποίο θα στηρίζονταν μαθησιακά τα παιδιά αυτά στο γενικό σχολείο (Κουρκούτας, 2011).

Το συγκεκριμένο ψήφισμα, πέρα από τη βελτίωση των ικανοτήτων και των δεξιοτήτων των ατόμων με αναπηρία, στοχεύει παράλληλα στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, μέσα από τα ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Ταυτόχρονα κάνει λόγο για «ένταξη και επανένταξη» των ατόμων με ειδικές ανάγκες στο γενικό σχολείο, μέσα από τα τμήματα ένταξης και την παράλληλη στήριξη, συμπεριλαμβάνοντας έτσι τους “ελλειμματικούς μαθητές” που αποκλείστηκαν σε προηγούμενα στάδια από το εκπαιδευτικό σύστημα, λόγω των δυσκολιών που παρουσίαζαν.

Σταθερή και σε αυτό το νομοθετικό πλαίσιο είναι η έννοια της «αλληλοαποδοχής», εξακολουθώντας να προασπίζει τις ευθύνες και από την πλευρά των μαθητών με ειδικές ανάγκες, που όπως φαίνεται απειλούν τη σταθερότητα του γενικού εκπαιδευτικού συστήματος και την ομαλή ροή του. Έτσι, λοιπόν τα τμήματα ένταξης μοιάζουν να έχουν ένα εξισορροπιστικό ρόλο και να αποτελούν ένα μηχανισμό ελέγχου στην ένταξη των ατόμων με αναπηρίες στο γενικό σχολείο, προκειμένου να μη διαταράσσεται η σταθερότητα της λειτουργίας του.

Ο τελευταίος νόμος για την ειδική αγωγή, που ισχύει μέχρι και σήμερα, ψηφίστηκε το 2008 από την κυβέρνηση Κώστα Καραμανλή με τίτλο «Ειδική αγωγή και εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες». Η σημαντικότητα του νέου νόμου αφορά

στη νέα ενταξιακή πολιτική του, αφού θέτει το σπουδαίο ζήτημα των ίσων ευκαιριών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Προασπίζεται την παροχή ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση, τη μόρφωση, στις κοινωνικές διαδικασίες, στην οικονομική αυτονομία και ανεξαρτησία, στην επαγγελματική ένταξη και κυρίως στα ίσα δικαιώματα.

Ο νόμος αυτός φαίνεται να υπόσχεται μεγάλες αλλαγές στην κουλτούρα της ειδικής εκπαίδευσης, όμως σε πολλά σημεία αυτοαναιρείται από τα επιμέρους άρθρα του. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται στην ένταξη των παιδιών στα γενικά σχολεία, όταν αυτό είναι δυνατό. Βασίζεται, λοιπόν, στον αποκλεισμό ή όχι των παιδιών με ειδικές ανάγκες από τα γενικά σχολεία, ανάλογα με το επίπεδο των ικανοτήτων τους και το βαθμό ελλείμματος. Το έλλειμμα αυτό καλούνται να ταξινομήσουν τα δημόσια κέντρα διάγνωσης και διαφοροδιάγνωσης (ΚΕΔΔΥ), επαναφέροντας τον κλινικό – ιατρικό χαρακτήρα των αναπηριών, όπως γινόταν σε παλαιότερα χρόνια. Επομένως, δεν βλέπουμε μια ισότιμη παροχή ευκαιριών στη μάθηση και την ένταξη στο γενικό σχολείο, αλλά μια προσπάθεια για εξομάλυνση των ελλειμμάτων και για προσαρμογή με τη βοήθεια των ειδικών εκπαιδευτικών στα παιδιά που φοιτούν στα τμήματα ένταξης ή χρήζουν παράλληλης στήριξης. Τα παιδιά με μεγαλύτερες αδυναμίες προσαρμογής στο εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο παραμένουν στα ειδικά σχολεία και ακολουθούν μια απόλυτα διαφορετική πορεία από αυτή της κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης.

Από το σύνολο των νόμων που διαμορφώθηκαν στην Ελλάδα για την ειδική εκπαίδευση, θα μπορούσαμε να σχηματίσουμε την εντύπωση της ανάγκης για κατηγοριοποίηση των μαθητών με ειδικές ανάγκες, προκειμένου με βάση τα κοινά χαρακτηριστικά των σχηματιζόμενων ομάδων, να προσαρμοστούν στο αντίστοιχο εκπαιδευτικό περιβάλλον. Ήδη ο τελευταίος νόμος του 2008 αναφέρει 15 ομάδες κατηγοριοποίησης των ατόμων με αναπηρία (Ντεροπούλου – Ντέρου, 2012). Άλλωστε οι νομοθεσίες των κυβερνήσεων επιχειρούν ακριβώς αυτή την ταξινόμηση και κατηγοριοποίηση του πληθυσμού σε ομάδες, προκειμένου να είναι ελεγχόμενος και μετρήσιμος (Kumari – Campbell, 2005).

Αναλυτικά προγράμματα σπουδών για τα παιδιά ΑμεΑ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Τα αναλυτικά προγράμματα, που σχεδιάστηκαν για κάθε αναπτυξιακή διαταραχή ή ειδική εκπαιδευτική ανάγκη, είναι σχεδιασμένα έτσι, ώστε να ανταποκρίνονται στη φύση της κάθε διαταραχής και να επιδιώκουν το βέλτιστο αποτέλεσμα ανάπτυξης των ικανοτήτων των παιδιών, μέσα από εξειδικευμένες διδακτικές μεθόδους. Σύμφωνα με το ΔΕΠΠΣ – Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών, το εκπαιδευτικό πλαίσιο πρέπει να είναι διαμορφωμένο με τέτοιο τρόπο, ώστε να μπορούν οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες να προσαρμόζονται στο κάθε γνωστικό αντικείμενο στις δικές τους καθημερινές, λειτουργικές ανάγκες.

Αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών (ΑΠΣ) για μαθητές με αυτισμό

Το αναλυτικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε παιδιά με αυτισμό έχει συγκεκριμένη μεθοδολογία μάθησης, που στοχεύει στη δημιουργία ενός δομημένου μαθησιακού περιβάλλοντος, ενός σταθερού ημερήσιου προγράμματος, στη διδασκαλία “έναν προς ένα”, στη χρήση εναλλακτικών μεθόδων διδασκαλίας και στοχευμένων δημιουργικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις του κάθε παιδιού.

Το γνωστικό αντικείμενο που προβλέπεται είναι αντίστοιχο των πρώτων τάξεων του δημοτικού σχολείου γενικής αγωγής και προσαρμόζεται στις δυνατότητες του εκάστοτε μαθητή (Μαυροπούλου, 2003).

Αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για μαθητές με κινητικές αναπηρίες

Το Αναλυτικό πρόγραμμα για τους μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με κινητικές αναπηρίες ακολούθησε σε μεγάλο βαθμό το αντίστοιχο αναλυτικό πρόγραμμα γενικής αγωγής, επιδιώκοντας τη διδασκαλία των μαθητών αυτών στα γενικά σχολεία όταν είναι εφικτό, με τα τμήματα ένταξης, την παροχή εξειδικευμένου εκπαιδευτικού προσωπικού και τη χρήση της κατάλληλης τεχνολογίας υποστήριξης ή των εναλλακτικών μορφών επικοινωνίας και έκφρασης. Οι βασικοί στόχοι της εκπαίδευσης των παιδιών με κινητικές αναπηρίες είναι η ευχέρεια στη χρήση της γλώσσας για την επικοινωνία, η εξάσκηση μέσα από δραστηριότητες ακρόασης και κατανόησης, καθώς και η άνεση στη χρήση του προφορικού και του γραπτού λόγου για τη διευκόλυνση της συμμετοχής των παιδιών στη σχολική κοινότητα και το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο (ΥΠΕΠΘ, 2004α).

Αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για μαθητές με νοητική καθυστέρηση

Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών που σχεδιάστηκε κυρίως για τους μαθητές με βαριά νοητική καθυστέρηση, βασίζεται στην «αρχή της ουσιαστικής λειτουργικότητας», λαμβάνοντας υπόψη τις δεξιότητες που είναι άμεσα αναγκαίες στην καθημερινή ζωή του παιδιού. Έτσι, λοιπόν, υπάρχουν δραστηριότητες που στοχεύουν στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων του παιδιού που του δίνουν ανεξαρτησία και αυτονομία από τους ενήλικες που αναλαμβάνουν την φροντίδα του, διασφαλίζουν την προσωπική του ύπαρξη, συμβάλλουν στην επικοινωνία του στο πλαίσιο μιας ομάδας και την κοινωνική του ένταξη, βοηθούν στην ανάπτυξη των ταλέντων και των ιδιαίτερων ικανοτήτων των παιδιών και στον επαγγελματικό τους προσανατολισμό. Σε γνωστικό επίπεδο, το πρόγραμμα σπουδών περιορίζεται σε βασικές γνώσεις επικοινωνίας με το γραπτό λόγο, ανάλογα με τον βαθμό του ελλείμματος (ΥΠΕΠΘ, 2004β).

Αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για μαθητές με τύφλωση

Το αναλυτικό πρόγραμμα για τους μαθητές με τύφλωση, προβλέπει τη δημιουργία δραστηριοτήτων που μπορούν να βοηθήσουν στην κινητικότητα και τον προσανατολισμό (ΚΠ), τις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης (ΔΚΔ), καθώς και στην παρακολούθηση των διάφορων γνωστικών αντικειμένων. Πρόκειται για δραστηριότητες που θα μπορούν με την κατάλληλη τροποποίηση να χρησιμοποιηθούν και από τους βλέποντες μαθητές. Απαραίτητη προϋπόθεση κρίνεται η μάθηση της γραφής Braille, προκειμένου τα παιδιά να μπορέσουν να ακολουθήσουν τη μαθησιακή πορεία των μαθητών τυπικής εκπαίδευσης και να ενταχθούν γρηγορότερα στην καθημερινότητα του γενικού σχολείου. Παράλληλα, ο κάθε εκπαιδευτικός ειδικής αγωγής θα πρέπει να συντάξει ένα Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (ΕΕΠ), που θα βοηθήσει το παιδί να αναπτύξει τις δεξιότητές του το συντομότερο δυνατόν (Λαμπροπούλου, 2004).

Ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική για τα άτομα με αναπηρία

Θεσμικό πλαίσιο

Η πιο σημαντική επίσημη θέσπιση αρχών για την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο, έγινε από τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Οι αρχές που διατυπώθηκαν έχουν ως στόχο την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του ανθρώπου και την ισότιμη αποδοχή τους από όλους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, προωθώντας παράλληλα το σεβασμό της αξιοπρέπειάς τους. Οι αρχές αυτές είναι οι εξής:

1. Σεβασμός για εγγενή αξιοπρέπεια, ατομική αυτονομία συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας να κάνει το άτομο τις δικές του επιλογές
2. Μη-διάκριση
3. Πλήρης και αποτελεσματική συμμετοχή και ένταξη στην κοινωνία
4. Σεβασμός για τη διαφορετικότητα και την αποδοχή των ΑΜΕΑ ως μέρος της ανθρώπινης διαφορετικότητας / ποικιλομορφίας και ανθρωπότητας
5. Ισότητα των ευκαιριών
6. Δυνατότητα πρόσβασης
7. Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών
8. Σεβασμός για τις εξελισσόμενες δυνατότητες των παιδιών με αναπηρία και σεβασμός για το δικαίωμα των παιδιών με αναπηρία να διατηρήσουν την ταυτότητά τους

Το θέμα της εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες τίθεται στο άρθρο 24, όπου η Σύμβαση καλεί τα Κράτη-μέλη να δεσμευτούν για την αναγνώριση της ισότιμης εκπαίδευσης των ΑμεΑ χωρίς διακρίσεις, σε όλα τα επίπεδα και τις βαθμίδες εκπαίδευσης με απώτερο στόχο την ένταξη. Για να επιτευχθεί αυτό, τα κράτη-μέλη εγγυώνται τη δυνατότητα πρόσβασης των παιδιών ΑμεΑ στη γενική εκπαίδευση με εξατομικευμένη στήριξη για το κάθε άτομο και με τις καταλληλότερες μεθόδους διδασκαλίας για κάθε περίπτωση ελλείμματος. Παράλληλα είναι υπεύθυνα να μεριμνήσουν για την ομαλή και υγιή κοινωνική ένταξη των παιδιών ΑμεΑ, όχι μόνο στο εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Στο ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό που απαιτείται για την εφαρμογή των πρακτικών αυτών, συμπεριλαμβάνονται και οι δάσκαλοι με αναπηρίες, ενώ ταυτόχρονα απαιτείται η ύπαρξη των κατάλληλων υποδομών για την πρόσβαση των παιδιών ΑμεΑ στις σχολικές μονάδες και την πρόσβασή τους σε κάθε κοινωνική δραστηριότητα (Σούλης, 2013).

Η δράση REC

Για την έμπρακτη προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και την ισότιμη είσοδό τους στην επαγγελματική ζωή, συστάθηκε μία επιτροπή υπουργών για το σχέδιο δράσης REC. Αυτό το σχέδιο δράσης έχει ως στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων μέσα από τη συμμετοχή των ΑμεΑ σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας και πολιτικής ζωής, στα πολιτιστικά κοινωνικά δρώμενα, στην επαγγελματική κατάρτιση και απασχόληση, στα μέσα μεταφοράς, στην ενημέρωση και την επικοινωνία, στην υγιή διαβίωση στα πλαίσια της κοινότητας και την περίθαλψη. Παράλληλα προωθεί την κοινωνική και νομική προστασία

των ατόμων με αναπηρίες, την εκπαίδευση και την κοινωνική ευαισθητοποίηση σχετικά με την κατάργηση των διακρίσεων για τα ΑμεΑ.

Όσον αφορά την εκπαίδευση, το σχέδιο δράσης REC εναποθέτει στα κράτη μέλη του ΟΗΕ την ευθύνη για τη δημιουργία νομοθεσίας σχετικά με την εκπαίδευση των ΑμεΑ, η οποία θα εξασφαλίζει σε όλα τα άτομα με αναπηρίες, ανεξαρτήτου του είδους και του βαθμού του ελλείμματος, την ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση. Επιπλέον, θα στοχεύει στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας, της δημιουργικότητας και των ιδιαίτερων ικανοτήτων των παιδιών μέσα από την εκπαίδευση. Σύμφωνα με αυτή τη δράση, οι κυβερνήσεις θα πρέπει να φροντίσουν να υπάρχουν οι κατάλληλες παροχές στην γενική εκπαίδευση, ώστε να μπορούν να ενταχθούν σε αυτή τα παιδιά με αναπηρίες. Τέλος, τα κράτη μέλη οφείλουν να προωθούν τη δια βίου εκπαίδευση και την κατάρτιση για όλα τα άτομα με ειδικές ανάγκες και να βοηθήσουν στην προαγωγή του σεβασμού και της προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμεΑ από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο (Σούλης, 2013).

Συμβάσεις και κοινωνικός χάρτης της Ε.Ε.

Ευρωπαϊκός κοινωνικός χάρτης

Το Συμβούλιο της Ευρώπης είναι ένας θεσμός που αποτελείται από 43 ευρωπαϊκά κράτη, τα οποία συμμετέχουν στη λήψη σημαντικών αποφάσεων και τη θέσπιση ενός κοινού Ευρωπαϊκού κοινωνικού χάρτη, που υπογράφηκε το 1961. Ο χάρτης αυτός επιχειρεί, μεταξύ άλλων θεμάτων και δικαιωμάτων, να θίξει το ζήτημα της αναπηρίας, δίνοντας έναν πρώτο ορισμό για το ποια άτομα ονομάζονται ανάπηρα, κάνοντας έτσι λόγο για μειωμένες σωματικές ή πνευματικές δυνατότητες, είτε εκ γενετής είτε επίκτητες στην πορεία της ζωής, οι οποίες καθιστούν το άτομο ανάπηρο να εκπληρώσει τις ανάγκες του για μια κανονική ατομική και κοινωνική ζωή. Παράλληλα, τονίζεται ότι τα άτομα με αναπηρίες θα απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματα που περιγράφονται στη διακήρυξη χωρίς καμία εξαίρεση και μεταξύ αυτών το δικαίωμα στην εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση και αποκατάσταση (Σούλης, 2013).

Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για τα άτομα με αναπηρία

Λόγω των προσπαθειών που έχουν γίνει τις δύο τελευταίες δεκαετίες, σε ευρωπαϊκό πλαίσιο, για την ενίσχυση των ατόμων με ειδικές ανάγκες και την προστασία των δικαιωμάτων τους, το 2003 ανακηρύχθηκε «Ευρωπαϊκό έτος των ατόμων με ειδικές ανάγκες». Ωθούμενη από αυτό το γεγονός, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε την πραγματοποίηση ενός σχεδίου δράσης από το 2004 έως το 2010, με στόχο την οικονομική και κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρία, μέσα από επιμέρους ενέργειες. Οι τομείς που εστιάζει το συγκεκριμένο σχέδιο δράσης είναι η πρόσβαση στην απασχόληση και διατήρηση στην ενεργό ζωή, η δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση, η αξιοποίηση του δυναμικού των νέων τεχνολογιών και η προσβασιμότητα στο δημόσιο δομημένο περιβάλλον.

Όσον αφορά τη δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση, τίθεται το ζήτημα της τεχνολογίας ως βοηθητικός παράγοντας στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία, καθώς η χρήση των προγραμμάτων τεχνολογίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) θα δίνει σε όλα τα άτομα με ειδικές ανάγκες να έχουν πρόσβαση σε πλατφόρμες e-learning για την εκπαίδευσή τους, όταν αυτό είναι αναγκαίο.

Προτάσεις - Συμπεράσματα

Σε μια γενικότερη εικόνα θα λέγαμε ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιδιώκει να εξετάσει τους παράγοντες που θα οδηγήσουν στην επιτυχή ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες σε όλα τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, στην ισότιμη παροχή πρόσβασης σε ευρωπαϊκές διαδικτυακές πύλες εκπαιδευτικού περιεχομένου καθώς και σε άλλα εκπαιδευτικά προγράμματα όπως το Socrates, το Leonardo και το Νεολαία (<http://eur-lex.europa.eu>). Ωστόσο, η συμπερίληψη ως εκπαιδευτική έννοια είναι ένας στόχος ιδιαίτερα μακρινός στην υλοποίησή του, ιδίως στην ελληνική πραγματικότητα. Για να πετύχουμε μια συμπεριληπτική εκπαίδευση πρέπει να οικοδομηθεί μια αντίστοιχη κουλτούρα που θα αγγίζει το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο και θα είναι ικανή να στηρίξει τα παιδιά με ειδικές ανάγκες στο σύνολο της καθημερινότητάς τους. Αυτό φυσικά ως ευθύνη ξεκινά από την πολιτεία και επεκτείνεται σε όλους τους φορείς και τους ανθρώπους (εκπαιδευτικούς, γονείς) που ασχολούνται με την ειδική εκπαίδευση.

Αναφορές

- EUR-Lex. (χ.η.) Ίσες ευκαιρίες για τα άτομα με αναπηρία: ένα ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης. Όπως ανακτήθηκε στις 17 Δεκεμβρίου από το δικτυακό τόπο: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac11414>
- Kumari-Campbell, F. (2005). *Legislating Disability. Negative Ontologies and the Government of legal identities*. Στο S. Tremain, Foucault and the Government of Disability. Michigan: The University of Michigan Press
- Αγγελίδης, Π. (2011). *Παιδαγωγικές της Συμπερίληψης*. Αθήνα: Διάδραση
- Δροσίνου, Μ. (χ.η.) *Δραστηριότητες μαθησιακής ετοιμότητας: Βιβλίο εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης*. Αθήνα: ΟΕΔΒ. Όπως ανακτήθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2017 από το δικτυακό τόπο: http://www.pi-schools.gr/download/lessons/drast_math_etoimotitas/vivlio_ekp/vivlio.pdf
- Κουρκούτας, Η. (Επιστ. Επμ.) (2011). *Ενταξιακές Πολιτικές και Σύγχρονη Ειδική Αγωγή: Θεωρητικά Ζητήματα και Εμπειρικές Μελέτες*. Επιστήμες Αγωγής [Θεματικό Τεύχος 2010].
- Λαμπροπούλου, Β. (2004). *Χαρτογράφηση-Αναλυτικά Προγράμματα Ειδικής Αγωγής: Διαφοροποιημένο Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. για τυφλούς μαθητές*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Όπως ανακτήθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2017 από το δικτυακό τόπο: http://www.pi-schools.gr/special_education_new/html/gr/8emata/analytika/analytika.htm
- Μαυροπούλου, Σ. (επιμ.). (2003). *Αναλυτικά προγράμματα: αναλυτικά προγράμματα σπουδών για μαθητές με αυτισμό*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ), Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Όπως ανακτήθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2017 από το δικτυακό τόπο: http://www.pi-schools.gr/special_education/aps-depps-autismos.pdf
- Ντεροπούλου-Ντέρου, Ε. (2012). *Αποτίμηση της πορείας των νομοθετικών αλλαγών τριάντα χρόνια μετά την ψήφιση του πρώτου νόμου για την Ειδική Αγωγή στην Ελλάδα*. Στο: Α. Ζωνίου-Σιδέρη, Ε. Ντεροπούλου-Ντέρου, Α. Βλάχου-Μπαλαφούτη, *Αναπηρία και Εκπαιδευτική πολιτική: Κριτική προσέγγιση της ειδικής και ενταξιακής εκπαίδευσης*. Αθήνα: Πεδίο
- Σούλης, Σ. (2013). *Εκπαίδευση και Αναπηρία*. Αθήνα: Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία. Όπως ανακτήθηκε στις 14 Δεκεμβρίου 2017 από το δικτυακό τόπο: http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/10630/1607_%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%B1%CE%BC%CE%B5%CE%B1.pdf
- Στασινός, Δ. (2016). *Η ειδική εκπαίδευση 2020 plus*. 2nded. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- ΥΠΕΠΘ. (2004). *Αναλυτικά προγράμματα σπουδών για μαθητές με βαριά νοητική καθυστέρηση*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Όπως ανακτήθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2017 από το δικτυακό

τόπο: http://www.pi-schools.gr/special_education/varia-noitiki-kathisterisi/varia_kathisterisi-part-1.pdf

ΥΠΕΠΘ. (2004). *Αναλυτικά προγράμματα σπουδών για μαθητές με κινητικές αναπηρίες*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Όπως ανακτήθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2017 από το δικτυακό τόπο: <http://users.sch.gr/stefanski/amea/aps-kinitikes-1.pdf>